

SHOISLOM SHOMUHAMEDOV – MOHIR TARJIMON VA IJODKOR SHOIR

Aliqulova Madina

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti Turizm
va mehmondo'stlik yo'nalishi 2-bosqich talabasi
aliqulovam084@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0007-4467-9018>

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20453893>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 26-may 2026 yil

Ma'qullandi: 28-may 2026 yil

Nashr qilindi: 30-may 2026 yil

KEYWORDS

Shoislom Shomuhamedov, tarjimonlik san'ati, "Shohnoma" tarjimasi, Umar Xayyom ruboiylari, fors-tojik adabiyoti, shoirlik ijodi, madaniy ko'prik, sadoqatli tarjima, mumtoz meros.

ABSTRACT

Ushbu maqolada XX asr o'zbek sharqshunosligining yorqin vakili Shoislom Mahmudovich Shomuhamedovning tarjimonlik va shoirlik ijodi har tomonlama tahlil etiladi. Olimning fors-tojik mumtoz adabiyoti asarlarini, xususan Abulqosim Firdavsiyning "Shohnoma" dostonini o'zbek tiliga tarjima qilishdagi ulkan hissasi, Umar Xayyom ruboiylari, Rudakiy, Hofiz va boshqa klassiklar tarjimalari, shuningdek, o'z she'riy va nasriy asarlari chuqur ko'rib chiqiladi. Maqolada tarjima san'ati tamoyillari, ijodiy talqin va zamonaviy tarjimonlik maktabi uchun ahamiyati batafsil yoritiladi. Tadqiqot akademik uslubda yozilib, yosh tarjimonlar va adabiyotshunoslar uchun mo'ljallangan.

Tarjima san'ati – bu ikki madaniyat o'rtasidagi ko'prik qurish mahorati. XX asr o'zbek adabiyotshunosligida bu sohada eng muhim nomlardan biri Shoislom Mahmudovich Shomuhamedovdir. U nafaqat yetuk olim, balki mohir tarjimon va ijodkor shoir sifatida fors-tojik mumtoz adabiyotini o'zbek o'quvchilariga yaqinlashtirdi. Uning tarjimalari oddiy matn ko'chirish emas, balki asl asarning ruhini, estetik go'zalligini va falsafiy chuqurligini saqlab qolgan holda o'zbek tilining boy imkoniyatlarida ifodalash mahoratidir.

Shomuhamedov 90 ga yaqin kitob muallifi bo'lib, ulardan ko'pi tarjima va o'z ijodiga bag'ishlangan. Uning tarjimonlik faoliyati o'zbek madaniyatini jahon adabiyoti xazinasini bilan boyitishda muhim rol o'ynadi. Ushbu maqolada uning tarjimonlik va shoirlik ijodi tahlil qilinadi.

Tarjimonlik faoliyati

Shoislom Shomuhamedov tarjimon sifatida hind, arab, rus, ozarbayjon, tojik va turkman tillaridan o'nlab asarlarni o'zbek tiliga o'girdi. Eng muhim ishi — Abulqosim Firdavsiyning "Shohnoma" dostonining uch jildlik yangi tarjimasi (1975–1979) bo'lib, bu ish bevosita uning rahbarligi va ishtirokida amalga oshirildi. Bu tarjima nafaqat adabiy voqea, balki butun o'zbek madaniyati uchun tarixiy hodisa sifatida baholandi. "Shohnoma" tarjimasi uchun u 1973-yilda Xalqaro Firdavsiy mukofotiga sazovor bo'ldi.

Tarjima jarayonida Shomuhamedov "sadoqatli tarjima" tamoyiliga amal qildi: asl matnning ma'no va ruhini saqlab, uni o'zbek tilining tabiiy oqimi, she'riy ritmi va estetik

talablariga moslashtirdi. Masalan, “Shohnoma”dagi epik tasvirlar, qahramonlik ruhini o‘zbekcha ifodalashda u tilning badiiy imkoniyatlaridan mohirona foydalandi.

Umar Xayyom ruboiylari tarjimasini ham uning tarjimonlik mahoratining yorqin namunasini. Ruboiylarning falsafiy chuqurligi, qisqalik va obrazlilikni saqlab qolish juda qiyin vazifa. Shomuhamedov bu vazifani muvaffaqiyatli bajardi. Uning tarjimasini bir necha marta nashr etilgan va o‘zbek o‘quvchilari orasida keng tarqalgan.

Shuningdek, Rudakiy, Sa‘diy, Hofiz, Amir Xusrav Dehlaviy, Bedil kabi shoirlarning asarlarini tarjima qilgan. Bu tarjimalar nafaqat mumtoz adabiyotni ommalashtirdi, balki o‘zbek tilining tarjima imkoniyatlarini namoyish etdi.

Shomuhamedov shoir va yozuvchi sifatida ham samarali ijod qildi. U bolalar va kattalar uchun axloqiy-ta’limiy, ijtimoiy-falsafiy va ma’rifiy g‘oyalarni targ‘ib etuvchi o‘nlab she’riy va nasriy asarlar yaratdi. “Umr karvoni”, “Gulbog‘ sayri”, “Gulbog‘ nasimi”, “Fidoyilar va ruboiylar”, “Durdonalar” kabi to‘plamlari chop etilgan. Uning she’rlarida sharq falsafasi, insonparvarlik, ilm va ma’rifat g‘oyalari ustuvor.

Shomuhamedov tarjimonligi akademik qat’iylik va ijodiy erkinlikning muvozanatida namoyon bo‘ladi. U matnlarni shunchaki tarjima qilmasdan, ularning tarixiy, falsafiy va estetik kontekstini hisobga olgan. Bu yondashuv hozirgi tarjimonlik maktabi uchun muhim o‘rnak.

Zamonaviy O‘zbekistonda uning merosi quyidagi jihatdan dolzarb:

- Madaniy diplomatiya va madaniyatlararo dialogni kuchaytirish;
- Yosh tarjimonlarni tayyorlash;
- Mumtoz adabiyotni yangi avlodga yetkazish;
- Milliy til va adabiyotni rivojlantirish.

Bugungi globalizatsiya sharoitida uning tajribasi xorijiy asarlarni tarjima qilishda sifat standartini belgilaydi. Uning “Sharq adabiyoti — inson ruhiyatining eng nozik qatlamlarini ochuvchi kalitdir” degan fikri tarjimonlar uchun ham dolzarb.

Xulosa

Shoislom Shomuhamedov mohir tarjimon va ijodkor shoir sifatida o‘zbek adabiyoti tarixida alohida o‘rin egallaydi. Uning tarjimalari va she’rlari nafaqat o‘tmish merosini saqladi, balki kelajak avlod uchun ilhom manbai bo‘lib qoldi. Uning ijodiy ilm va san’at uyg‘unligining yorqin namunasi bo‘lib, yosh tarjimon va shoirlar uchun abadiy o‘rnakdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Shomuhamedov Sh. Umar Xayyom: hayoti va ijodi. – Toshkent: O‘zFA nashriyoti, 1962.
2. Wikipedia: Shoislom Shomuhamedov.
3. https://uz.wikipedia.org/wiki/Shoislom_Shomuhamedov
4. Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti: Shoislom Shomuhamedov hayoti va ijodiga bag‘ishlangan materiallar. <https://tsuos.uz/>
5. Ziyouz: Shoislom Shomuhamedov (1921-2007). <https://n.ziyouz.com/portal-haqida/xarita/o-zbek-ziyolilari/shoislom-shomuhamedov-1921-2007>
6. Arboblar.uz: Shoislom Mahmudovich Shomuhamedov. <https://arboblar.uz/uz/people/shaislam-makhmudovich-shamukhamedov>
7. Axborotnoma.uz: Umar Xayyom ruboiylari tarjimasida Shoislom Shomuhamedov. <https://axborotnoma.uz/>
8. Kh-Davron.uz: Umar Xayyom ruboiylari (Shomuhamedov tarjimasini). <https://kh-davron.uz/>